

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

**Hashem's Promise to Noach:
What Does It Mean For Us?
Sustaining the Spiritual
Momentum of Tishrei**

Rabbi Elchanan Adler
Sunday, October 27, 2019 /
כז תשרי, תשע"ט

ישעיהו פרק נד פסוק ט

כי מי נח זאת לי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבֵּר מִי נח עוד על הָאָרֶץ...

בראשית פרק ח פסוק כא

וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנְּחִיחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לְבוּ לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָרֶץ כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי פֶּאֶשֶׁר עֲשִׂיתִי:

בראשית פרק ט פסוק יא

וַהֲקַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא יִכְרַת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ:

בראשית פרק ט פסוק טו

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִשְׁרֵי בִּינִי וּבִינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה כְּכֹל בָּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר:

רבינו בחיי בראשית פרק ט פסוק יג

ויש לפרש מה שאמר 'נתתי' כאילו אמר נשבעתי, כי מתנת הש"י באמירה בלבד הרי היא קיימת כשבועה, והראיה ממתנת הארץ לאברהם שאמר לו הקב"ה: לזרעך נתתי את הארץ הזאת, ומצינו כמה כתובים שמזכירין בתורה לשון שבועה שנאמר אשר נשבעתי לאברהם וליצחק וליעקב... וכן אנו יכולין להבין בכאן באות הקשת כשאמר 'את קשתי נתתי' שהוא כאילו אמר: נשבעתי, ומזה אמר הנביא ע"ה: כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי, ואין בכאן לשון שבועה כי אם לשון מתנה

רד"ק ישעיהו פרק נד פסוק ט

ושבועת נח היא שאמר שני פעמים ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר, כך פירשו רבותינו ולמדו מזה כי לאו לאו שבועה ומדלאו לאו שבועה הן נמי שבועה, ויש לפרש כי הברית היא השבועה כמו שאמר והקמותי את בריתי אתכם והברית הוא קיום הדבר וכן שבועה היא קיום הדבר:

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לו עמוד א

אמר רבי אלעזר: לאו שבועה, הן שבועה. בשלמא לאו שבועה, דכתיב: (בראשית ט') ולא יהיה עוד המים למבול, וכתיב: (ישעיהו נ"ד) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי, אלא הן שבועה מנא לן? סברא הוא, מדלאו שבועה, הן נמי שבועה. אמר רבא: והוא דאמר לאו לאו תרי זימני, והוא דאמר הן הן תרי זימני, דכתיב: ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד המים למבול, ומדלאו תרי זימני, הן נמי תרי זימני.

רא"ש מסכת שבועות פרק ד סימן כז

כז אמר ר"א לאו שבועה הן שבועה אמר רבא והוא דאמר לאו תרי זמני הן תרי זמני. דכתיב לא אוסיף עוד להכות כל חי ולא יהיה עוד המים למבול. וכתיב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי ומדלאו לאו שבועה הן הן נמי שבועה. והוא שמתכוון לשם שבועה כמו שהקב"ה אמר לשם שבועה. שני פסוקים הללו הביא רב אלפס וראיתי בגמרות תרי קראי אחרוני דלא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד המים למבול. ואין נראה לי לא כגירסת הספרים ולא כג"ר רב אלפס אלא הני תרי קראי שאמר הקב"ה לנח כשבנה מזבח והקריב קרבן וערבה עליו מנחתו והבטיחו שלא ישחית עוד עולמו דכתיב וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל [את] האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות כל חי כאשר עשיתי והנך תרי לאוין אמר הקב"ה לנח לשם שבועה כי לא רצה נח לעסוק בפריה ורביה עד שנשבע דכתיב וידבר אלהים אל נח צא אתה ואשתך ובניך ונשי בניך וכתוב ויצא נח ובניו ואשתו כמו שכתוב בכואם אל התיבה ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו שנאסרו בתשמיש המטה כל ימי היותם בתיבה והתירם הקב"ה בצאתם ולא רצו לקבל ההיתר עד שנשבע להם אבל הנך תרי קראי לא יכרת ולא יהיה עוד המים למבול דכתיב בפרשת הקשת לא לשם שבועה נאמרו אלא לסיפור דברים. להבטיח שבראיית הקשת ישכך חמתו ולא ישחית עולמו. תדע לך דתלתא לאוי כתיבי התם. ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר. וא"כ ליבעי תלתא לאוי ואי מצרפינן להו ליבעי חמשה לאוי. אלא ודאי לא חשיב אלא הני תרי דכתיב ויאמר ה' אל לבו שאמר לשם שבועה ודומיא דהני שאמר זה אחר זה בלא הפסק אבל אם מבקשים האדם על הדבר ואמר לא אעשה ובקשהו שנית ואמר לא אעשה אין בזה בית מיוחד:

רש"י בראשית פרק ח פסוק כא

לא אספ. ולא אספ - כפל הדבר לשבועה, הוא שכתוב (ישעיהו נד ט) אשר נשבעתי מעבור מי נח, ולא מצינו בה שבועה אלא זו שכלל דבריו והיא שבועה, וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (לו א):

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קטז עמוד א

ר"א המודעי אומר: מתן תורה שמע, שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכי] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר: (תהלים כט) ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו: מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם? (אמר להם) ה' למבול ישב! [אמר להם]: וישב ה' מלך לעולם, כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו: מבול של מים אינו מביא, אבל מבול של אש מביא? שנא': (ישעיהו סו) כי באש ה' נשפט! אמר להן: כבר נשבע שאינו משחית כל בשר, ומה קול ההמון הזה ששמענו? אמר להם: חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר: ה' עוז לעמו יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו: ה' יברך את עמו בשלום;

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נט עמוד א

ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו, שנאמר (יחזקאל א') כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' ואראה ואפל על פני, לייטי עלה במערבא, משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא. אבל ברוכי ודאי מברך. מאי מברך - ברוך זוכר הברית. במתניתא תנא, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמן בבריתו וקיים במאמרו. אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרויהו ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו.

ספר אבודרהם ברכת הראייה, השבת וההודאה

הרואה הקשת מברך בא"י אמ"ה זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו (נט, א). זוכר הברית שנאמר והיה לאות ברית. וזוכר שנשבע שלא יביא עוד מבול וכשרואה את הרשעים רוצה להחריב את עולמו ורואה הקשת וזוכר הברית ונמנע. ואין לומר שצריך הקדוש ברוך הוא זכירה שהרי אין שכחה לפניו אלא מראה לעולם כשהם רואים את הקשת שרבו רשעי ישראל ואלמלא השבועה היה מחריבו. נאמן בבריתו שלא יעברנו אף על פי שרבו הרשעים. קיים במאמרו אפילו לא היה הברית כיון שאמר בדבור בעלמא ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ ברור שיקיים מאמרו

תוספות מסכת ברכות דף נט עמוד א

הלכך נימרינהו לתרויהו - אומר ר"י דאין חותמין בברוך בברכה זו והיכי מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם נאמן בבריתו וקיים בשבועתו וזוכר הברית.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רכט סעיף א

הרואה הקשת, אומר: בא"י אלהינו מלך העולם זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו

זמירות ליום השבת (יום שבתון אין לשכוח)

העם אשר נע כצאן תעה יזכור לפקדו בברית ושבועה לבל יעבר בו מקרה רעה כאשר נשבעת על מי נח

ישעיהו פרק נד

(ט) כִּי מִי נַח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נַח עוֹד עַל הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעַר בְּךָ : (י) כִּי הִהְרִים יְמוּשׁוּ וְהִגְבְּעוּ תְמוֹטָנָה וְחִסְדֵי מֵאֲתָף לֹא יְמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תְמוּט אֲמַר מְרַחֵמְךָ ה'

רד"ק ישעיהו פרק נד פסוק ט

אמר כמו דבר מי המבול שהיו בימי נח שנשבעתי שלא יעברו עוד על הארץ והיא גזרה שלא תבטל כן נשבעתי אחרי צאתך מהגלות מקצף עליך ומגער בך, ופי' זאת הגלות והשבי' היא לך כמו מי נח כמו שהם לא יהיו עוד כן לא יהיה לך גלות עוד

בראשית פרק ח פסוק א

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נַח וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּכֵה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁפּוּ הַמַּיִם :

תפילת מוסף לראש השנה (ברכת זכרונות)

וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם. על כן זכרוננו בא לפניך ה' אלהינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים. ככתוב בתורתך. ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב מלפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם

ספר אבודרהם סדר תפלת ראש השנה

וגם את נח באהבה זכרת שנאמר (בראשית ח, א) ויזכור אלהים את נח. ואומר באהבה על שם (שם ו, ח) ונח מצא חן בעיני ה'. ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים ישועה על שם (תה' לו, ז) אדם ובהמה תושיע ה', ורחמים על שם שכתוב גבי מי נח (ישעיה נד, י) אמר מרחמך ה'.

תפילת יעלה ויבא

יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשיך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום **ובדבר ישועה ורחמים** חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו כי א-ל מלך חנון ורחום אתה

בראשית פרק ו פסוק יז

וְאֲנִי הֲנִי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיַּם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יָגוּעַ:

רש"י בראשית פרק ו פסוק יז

ואני הנני מביא - הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר (תהלים ח ה) מה אנוש כי תזכרנו:

רמב"ן בראשית פרק ו פסוק יז

ואני הנני מביא את המבול - הנני מסכים עם אותן שאמרו לפני מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח ה), לשון רש"י מבראשית רבה. ואני תמה והאיך מסכים עמהם והוא משאיר להם שארית לפליטה גדולה בנח ובניו וכל חי להרבות זרעם כחול.

בראשית פרק ז פסוק ג

גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה זָכָר וּנְקֵבָה לְחַיֹּת זָרַע עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ:

רמב"ן בראשית פרק ח פסוק א

ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה - הזכירה בנח מפני שהיה צדיק תמים וזכר לו ברית להצילו. ונח יכלול זרעו אשר אתו שם, ולא הזכירם כי בזכותו ניצולו. אבל הזכירה שאמר בחיה ובבהמה אינה בזכות, שאין בבעלי נפש זכות או חובה זולתי באדם לבדו. אבל הזכירה בהם, כי זכר את דבר קדשו שאמר והיה העולם, והרצון אשר לו בבריאת העולם עלה לפניו ורצה בקיום העולם במינין אשר ברא בו, והנה ראה עתה להוציאם שלא יכלו בתיבה. ולא הזכיר העוף והשרץ, כי זכירת החיה שוה עמהם, ויגיד עליו רעו:

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יב עמוד ב

אמר רבי יהודה: שני רקיעים הן, שנאמר הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים. ריש לקיש אמר: שבעה, ואלו הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות.

תהלים פרק סח פסוק לד

לְרֹכֵב בַּשָּׁמַיִם שְׁמֵי קָדְמָם הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עוֹז:

מצודות דוד תהלים פרק סח פסוק לד

בשמי שמי – בשמים אשר מעל השמים אשר ברא מימי קדם

רמב"ן דברים פרק לב פסוק כו

והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להיותנו כן בגלות לעולם, לולי כעס אויב. ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל (כ מא מד) וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים, וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל, וכן נאמר עוד (שם פסוק ט) ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים וגו':
ולכך הזכיר משה בתפלתו (במדבר יד טו) ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר וגו', והשם יתברך הודה לו בזה (שם פסוק כ) ויאמר ה' סלחתי כדברך. והטעם בטענה הזאת, איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו. אבל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו, ושם הרשות בידו להרע או להטיב, וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים ונודע בזה לכל העמים. והנה אם ישוב ויאבד זכרם, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו ולא יסופר עוד בהם, ואם אדם יזכיר כן, יחשבו כי היה כח מכחות המזלות והכוכבים וחלף ועבר. והנה תהיה כוונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו רק מכעיס לפניו, ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בבריאת העולם, שיהיה רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים:

תהלים פרק קכג פסוק ב

הַיְהוָה כְּעֵינַי עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנָיִהֶם כְּעֵינַי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ כֵּן עֵינָיו אֶל ה' אֱלֹהֵינוּ עַד שְׂחִינָנוּ:

תהלים פרק קמה פסוקים טו- טז

עיני כל אליך ישרברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון:

ילקוט שמעוני תורה פרשת נח רמז נז

מה זכירה נזכר לו שזן ופרנס כל י"ב חדש בתיבה

בראשית פרק ח פסוק יא

וַתְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וְהָיָה צֶלֶה וַיֵּת טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

רש"י בראשית פרק ח פסוק יא

ומדרש אגדה לשון מזון, ודרשו בפיה, לשון מאמר, אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם:

תלמוד בבלי מסכת חולין דף ה עמוד ב

אדם ובהמה תושיע ה', ואמר רב יהודה אמר רב: אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה

ויקרא רבה (וילנא) פרשה כז ד"ה א שור או

אדם ובהמה תושיע ה' אדם בזכות בהמה תושיע ה' אמרו ישראל רבש"ע כאדם אנחנו כבהמה תושיענו לפי שאנו נמשכין אחרך כבהמה הה"ד משכני אחרך נרוצה להיכן אנו נמשכין אחרך לגן עדן

רמב"ן שמות פרק יג

וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו